

Dillnäs kyrka

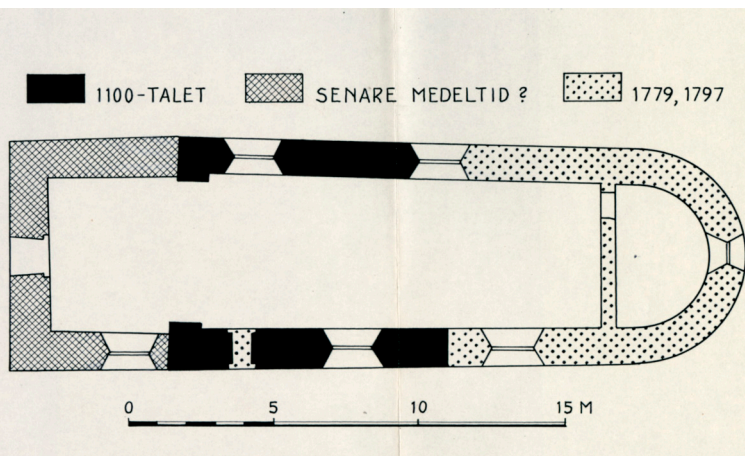
Dillnäs är den minsta av kyrkorna i Daga församling, men samtidigt den som rymmer det märkligaste konstföremålet – altarskåpet från cirka 1500. Alla kyrkorna i församlingen ligger högt, men för Dillnäs kyrka är detta särskilt markant när man ser ner mot den djupa dalgången, som säkerligen har varit till stor del vattenfylld när kyrkan byggdes, men senare blivit fast mark genom landhöjningen.

Det har funnits en legend, som berättade att Dillnäs och Kattnäs kyrkor skulle ha uppförts av två nunnor – Dilla och Katrina – vid klostret i Sigtuna i Frustuna socken. Något sådant kloster har aldrig existerat, och det handlar förmodligen om ett vanligt fenomen – att man söker förklaringar till ovanliga namn. Legenderna har dock levat stark och visar sig bland annat i en prägling på storklockan, som göts 1736.

Byggnadshistoria

Om kyrkan idag är liten, var den ännu mycket mindre från början (det svartmarkerade området på skissen), med ett långhus som var cirka 7 meter långt och ett litet kor, som var 3 meter långt

och med en sakristia i norr. Senare under medeltiden förlängdes kyrkan åt väster (snedstreckat på skissen) och ett vapenhus byggdes på sydsidan. Därmed fick kyrkan det utseende som återges på en teckning av Johan Peringskiöld, år 1684.

Dillnäs kyrka 1684. Teckning av antikvarien Johan Peringskiöld.

Den 25 april år 1676 inträffade en dramatisk händelse (extremväder, för att använda modern terminologi), som finns återgiven i protokoll från Strängnäs domkapitel dagen efter: *"Klagas att den 25 april om aftonen är Dillnäs Kyrkotorn av ljungeld (gammalt namn på blixten) och tordön itänt men blev släckt, dock slog åskslaget tornet i splinter sönder; valvet under tornet i kyrkan sprängdes och muren på västra sidan merendels sönderbråkades. Alla fönster på kyrkan sönderslagne samt uti själva muren stenar bräckte och befaras, att själva grunden är rörd och skadad. Hagel följde samma tordön så tjockt på marken att det gick över skorna. För den skull begäres en förbönsskrift att söka hjälp till kyrkans upprättelse."* Domkapitlet vände sig till Hedvig Eleonora, änkedrottning efter Karl X Gustav, som ägde stora egendomar i Sörmland, och så vitt man kan förstå hjälpte hon till med pengar för reparation av kyrkan.

Det torn som omnämns i beskrivningen var förmodligen en s.k. takryttare, som framgår av Peringskiölds teckning. Om det har hängt några kyrkklockor där, eller om det har funnits en klockstapel, vet vi inte. I mitten av 1700-talet byggdes en ny takryttare, som fortfarande finns kvar, och där fick kyrkklockorna den plats som de fortfarande har. Ett par decennier senare, åren 1777-79 gjordes den sista stora ombyggnaden av Dillnäs kyrka. Man rev då det gamla koret och sakristian och byggde ut kyrkan åt öster (den prickade markeringen på skissen), med en rak alturvägg och bakom den en ny sakristia med rund vägg – en ovanlig konstruktion bland sörmländska kyrkor. Ytterligare ett par decennier senare fick kyrkan det spåntak som fortfarande finns kvar och som då och då ger kyrkobesökaren angenäma dofter när det är nytjärat. Samtidigt revs det gamla vapenhuset i söder, och ny ingång togs upp i västgaveln.

Inventarier och konstföremål

Liksom de övriga kyrkorna i Daga församling har Dillnäs kyrka två klockor. Storklockan, som avbildats ovan, ärenligt inskriptionen omgjuten år 1736 – det har alltså funnits en äldre klocka tidigare. Lillklockan var ursprungligen gjuten år 1765, men omgöts år 1858.

Altarskåpet måste anses vara den främsta klenoden i församlingen. Det finns många olika sorters motiv på altarskåp, men de vanligaste har den korsfäste Kristus i centrum, ofta omgiven av scener ur

barnet, vilket inte är ovanligt i medeltida altarskåp – kanske har barnet stulits eller lånats och sedan inte återkommit. Det finns dock med i scenen med konungarnas tillbedjan. Till höger, slutligen finns omskärelsen av Jesus, en i hög grad realistisk scen där kniven som användes vid ingreppet syns tydligt (i handen på kvinnan till höger om barnet).

Utöver de skulpterade delarna finns en rad målningar med scener ur Marias liv, både på luckornas insida när skåpet är uppfällt, och på deras baksida, som syns när skåpet är stängt, vilket idag brukar vara

hans liv. Skåpet i Dillnäs är i stället ett Mariaskåp, som framställer Jesu moders liv. Inom den kristna kyrkan hade det växt fram en tilltagande Mariakult, med början på 400-talet, och den lever fortfarande stark inom de katolska och ortodoxa kyrkorna. Reformationen i norra Europa och Skandinavien gjorde dock, i stort sett, rent hus med Mariakulten.

Skåpet i Dillnäs har fyra skulpterade scener. I centrum upptill finns en framställning av Marie himmelfärd. Föreställningen om denna händelse uppstod redan under de första århundradena av kyrkans liv, men dogmen om Marie himmelfärd slogs fast först av påven Pius XII år 1950.

Nedanför Marie himmelfärd finns de heliga konungarnas tillbedjan. Till vänster finns Jesu födelse och herdarnas tillbedjan. Dock saknas Jesus-

fallet under dagarna före påskdagen.

Altarskåpet i Dillnäs är tillverkat i Antwerpen, under 1500-talets första år; stadens märke – en hand med utspärade fingrar – finns inbränt på flera ställen i skåpet. Det har ursprungligen hängt i Vårdinge kyrka och enligt traditionen fann landshövdingen Sven Liljencrantz på Heby det utslängt på kyrkbacken år 1780,

sedan man fått en ny altarprydnad i Vårdinge. Han köpte skåpet och gav det sedan till sin egen sockenkyrka, som just stod färdig efter ombyggnaden. Förmodligen har det då varit i ganska dåligt skick och har sedan genomgått åtskilliga mer eller mindre lyckade renoveringar. Den senaste gjordes på

Omskärelsen

Konungarnas tillbedjan

1990-talet med ambitionen att så långt möjligt återställa skadorna efter tidigare renoveringar och slitage.

På kyrkans södra vägg hänger en oljemålning som framställer Jesu dop. Den är en gåva av Olof Martin i Hallsta och är ett ungdomsverk av hans son, den sedermera mycket berömde konstnären Elias Martin (1739-1718).

På den norra väggen hänger en förgylld relief/skulptur, Livscykelns ros, av konstnären Charlotte Öberg Bakos, som i övrigt gjort sig känd för bl a skulpturer och installationer i offentliga miljöer.

Kyrkbänkarna byggdes i samband med renoveringen på 1700-talet och beskrevs av lantantikvarien Ivar Schnell som ”ett gediget snickeriarbete med lantligt klumpiga lås och gångjärn”.

Det medeltida kyrksilveret försvann i samband med

Gustaf Wasas reduktion; senare tillkommet kyrksilver försvann vid en stöld år 1826. Idag har kyrkan en kalk med patén (oblattallrik för nattvarden) från 1827 och en oblatask från 1830. Det finns också två vinkannor av försilvrat tenn, av vilka den ena är tillverkad 1810. Senare har församlingen, som gåva från Dillnäs kyrkliga sällskap, mottagit en dopkanna och en vinkanna, tillsammans med två ljusstakar; tillverkade av Heinz Decker, Lidingö.

Kyrkan har tre ljuskronor. Längst fram hänger en glaskrona tillverkad i början av 1700-talet och längre bak två gjutna mässingskronor tillverkade vid samma tid.

Kyrkan äger modern textil utrustning (skrudar m.m.) i alla liturgiska färger, samt en mässhake av röd sammet från 1800-talets början.

Kyrkan fick sin första orgel år 1849; den var byggd av en snickare i Åkers styckebruk och hade sex stämmor. Den såldes 1907 och man nöjde sig sedan med en tramporgel fram till 1939, då Bröderna Lindgren i Göteborg byggde en ny orgel med sju stämmor. Genom slitage blev den så dålig att den inte gick att reparera och har 2014 ersatts med en modern digitalorgel. Orgelfasaden från 1939 har dock behållits och över den sitter ett förgyllt strålknippe, antagligen en detalj från en gammal altartavla eller predikstol.

Slakten följa slaktens gång

Dillnäs kyrka är den minsta i församlingen och har, till skillnad från de övriga, endast byggts ut i ganska liten utsträckning. Säkert beror detta på dess avsides läge, i Dillnäs by. Ändå har många människor både från byn och från de omgivande gårdarna sökt sig och söker sig till kyrkan, för familjehögtider och för gudstjänster. Före gudstjänsten har man kunnat se ut över det vackra landskapet och under gudstjänsten har man kunnat känna efterklängen från gångna släkter som suttit i de enkla bänkarna och tagit till sig det kristna budskapet. Här, i det lilla men vackra kyrkorummet har barn döpts, de unga konfirmerats, de älskande vigts och de gamla förts till den sista vilan.

Källor

Texten till den tryckta kyrkobeskrivning, som är den viktigaste källan till denna förkortade historik, är skriven av Anita Liepe, baserat på tidigare beskrivningar av Erik Bohrn och Ivar Schnell. Informationen om altarskåpet har som huvudkälla en uppsats av Pia Taawo (Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms Universitet, HT 1997). En del av foton är tagna av Göran Ekblom och återges med tillstånd från Sörmlands museum. De övriga foton av altarskåpet är tagna av Anders Söderlund (orgel-Anders, www.orgelanders.se) och återges med hans tillstånd. Övriga foton är tagna av författaren till denna skrift.